

Юрій Мицик Св. Петро Могила

Україна і Молдавія наприкінці XVI століття

Після падіння Галицько-Волинського королівства у 1349 р. під ударами польсько-угорських загарбників упав останній бастион незалежної держави Русі-України. Українські землі опинилися під владою кількох держав, насамперед Корони Польської та Великого князівства Литовського. У складі Великого князівства Литовського кілька українських князівств мали статус удільних, і це певною мірою дозволило продовжити українську державну традицію, але у 1471 р. було ліквідоване останнє з цих князівств — Київське. Укладення у 1569 р. Люблінської унії між Короною Польською та Великим князівством Литовським зумовило тісніший союз між ними й утворення нової держави — Речі Посполитої. Попри певні позитивні аспекти цього державного союзу, який дозволив спільними зусиллями українців, білорусів, литовців і поляків дати відсіч агресії з боку Московської держави, унія де-факто стала актом загарбання Польщею більшості українських земель, що згодом були

переділені. Посилилися процеси полонізації й покатоличення, які охопили насамперед панівну верству українського суспільства. Обмеження у використанні української мови, утиски українських ремісників тощо збурювали українське суспільство, котре пов'язує свій поступ із козацтвом, яке зростало на очах і висувало широкі вимоги, що вийшли за межі суто станових. Яскравим свідченням цього стало вже перше національно-визвольне повстання 1591–1596 рр., проти Речі Посполитої. Його авангардною силою виступили запорозькі козаки на чолі з Криштофом Косинським та Семеном (Северином) Наливайком. Незважаючи на поразку повстання, український народ не припинив, а посилив боротьбу за державну незалежність, про що свідчать повстання на чолі з Марком Жмайлом (1625), Тарасом Федоровичем (Трясилом) (1630–1631), Іваном Сулимою (1635), Павлом Павлюком (1637), Дмитром Гунєю, Яковом Острянином (1638), логічним завершенням яких стала Національно-визвольна війна, або ж Національна революція, українського народу на чолі з Богданом Хмельницьким (1648–1658). Характерно, що учасники повстання воювали під релігійним прапором, захищаючи православну віру.

Наріжним каменем і головним носієм національних, історичних та культурних традицій

українського народу після Батієвої навали й особливо після падіння Галицько-Волинського королівства була Православна Церква. Після її розділення, започаткованого Москвою у 1448 р., Київська митрополія вийшла переполовиненою, вся її східна частина стала Московською (пізніше — Московським патріархатом). Під владою київського митрополита залишалися тільки етнічні українські й білоруські землі, частково — прибалтійські. Втрата незалежної Української держави значно послабила економічне та політичне становище Київської митрополії, що опинилася в ролі другорядної, дискримінованої та упослідженої Церкви, позбулася потужної підтримки з боку держави, а також з боку українських та білоруських феодалів, котрі нерідко поривають з нею, переходячи в католицизм. Православна Церква в межах Речі Посполитої переживає кризу: дедалі відчутнішим стало втручання в її справи католицької держави, світських феодалів, у т. ч. й католиків, знизився рівень освіченості духовенства, виникли конфлікти в середовищі самої Церкви (ослаблення ролі київського митрополита, конфлікти між православним єпископатом та братствами).

Негативну роль щодо Православної Церкви мали й Реформація та Контрреформація. У боротьбі проти лютеран, кальвіністів та інших

протестантських номінацій римська курія прагнула вирішити на свій лад і православну проблему, здобувши в цьому підтримку більшості панівних кіл Речі Посполитої на чолі з королем Сигізмундом III із династії Ваза, який панував у 1587–1632 рр. На їхню думку, православ'я було головним чинником, який стримував процес колонізації та покатоличення українців і білорусів, послаблював єдність Речі Посполитої.

Слід відзначити, що від часів Івана III різко посилилась Московська держава, яка поступово перетворилася на імперію. Великі князі московські (потім — царі) проголосили свою державу спадкоємицею не лише Київської, але навіть і Візантійської імперій, що красномовно засвідчила теорія «Москва — Третій Рим», зведена до рівня державної ідеології. Москва в особі царя, московського патріарха та урядових структур з політичних міркувань насамперед налагодила контакт із Київською митрополією, прагнула зробити з неї найважливішу опору у своїй експансії на Україну та Білорусь, надавала матеріальну допомогу найпрестижнішим монастирям. У 1589 р. константинопольський патріарх Єремія був змушений визнати окремий Московський патріархат, а тим самим — автокефалію тієї Церкви, яка згодом називатиметься Російською Православною Церквою.

Наслідком тиску з боку римської курії та більшості представників панівної католицької верхівки Речі Посполитої, а також помилкової концепції виходу з кризи, до якої схилилася більша частина вищої ієрархії Київської митрополії, стали Берестейська (1596) та Ужгородська (1646) церковні унії й утворення філії Католицької Церкви — Церкви уніатської, яка пізніше отримала назву УГКЦ

(Українська Греко-Католицька Церква). Таким чином, прагнучи вивести Київську митрополію з кризи, її верхівка цю кризу поглибила і загострила конфесійну ситуацію в Україні. Єдина Православна Церква була тут розколота: одна її частина перейшла в католицизм, а друга, яка залишилася у православній вірі, опинилася в тяжкому становищі. Православна Церква, попри те, що вірною їй залишилася переважна більшість її членів, у Речі Посполитій опинилася фактично поза законом, утратила значну частину своїх храмів, монастирів і маєтків, мусила боротися за збереження своєї ідентичності, чинячи опір спробам винищення, що значно ускладнило її вихід з кризи.

Берестейська та Ужгородська унії й нині викликають палкі дискусії, причому чітко зафіксовано поділ науковців на два табори, який коріниться в суті розколу Київської митрополії у 1596 р. Для більшості істориків з католицького

табору Берестейська та Ужгородська унії були позитивним історичним явищем, тоді як історики з православного табору зазвичай негативно оцінюють відповідні події, часто підкреслюючи їх зв'язок із колоніальною політикою панівних кіл Речі Посполитої. Навіть визнаний у греко-католицькому середовищі авторитет, митрополит УГКЦ (1900–1944) Андрій Шептицький мусив визнати, що унія, «хоч і як свята та велика спочатку, збилася потом з істинного шляху, пішла на службу польській політиці й втратила через це свою силу, свою ідею. І так полишена поляками, нетерпима руськими — вона стала ганьбою світу й впала через власне безсилля. Вірю, що перед тим як її знищив російський уряд, вона давно вже була задавлена й вмертвавлена Польщею. Знову почала вона жити (Австрійська унія), коли рішуче відокремилася від цієї злочасної політики і повернулася до чисто церковної ідеї».

На жаль, Берестейська унія, всупереч сподіванням, не зміцнила Церкву, а принесла розкол, який триває й нині і який розділив українців ще й у церковному аспекті. Не випадково сучасник подій, магнат Речі Посполитої Ян Щенснi Гербурт у своєму трактаті «Думка про русинський народ» (1610) називав унію «кривавою раною» в серці «народу руського», зазначав, що через неї «русини... стали нам головними ворогами...; тепер

вони швидше загинуть на війні, сплять своїх дружин та дітей..., ніж увійдуть з нами у згоду». Не можна ігнорувати й того факту, що унію не підтримали навіть усі єпископи Київської митрополії, не кажучи вже про широкі маси вірних; унію нерідко насаджували силою за допомогою католицької держави, використовуючи зброю та суди.

Ніхто інший, як один з ініціаторів унії серед православних ієрархів, Іпатій Потій, ставши митрополитом УГКЦ, відкрито закликав до застосування католицькою владою сили, визнавав також малу підтримку унії з боку вірних в Україні та Білорусі. Як приклад можна навести фрагменти з його листів до литовського канцлера Льва Сапіги від 9.09.1602 та 18.12.1604 рр.¹, де було сказано: «поможіть мені, ваша мость, тільки своїм авторитетом у пана (короля), побачите, як я їх приборкаю, що інші і каються будуть, бо добротою ніц не вчинимо у цього бидла»; «мій авторитет у них [православних. — Ю. М.] є так важним, як черевик без підосви». Набагато яскравіше змальовують насадження унії православні, зокрема віленські братчики, у листі до князя Криштофа II

¹ Тут і далі датування подій подане за новим стилем. В окремих випадках подане датування за обома стилями.

Радзивілла від 28.11.1608 р. У ньому вони скаржилися на «великі і незносні кривди від його мості отця Потія та владик, поставлених ним», які православних проклинають, б'ють, забивають, кидають до в'язниць, «в бочки саджають, церкви та маєтності їхні віднімають, карають незносними провинами». Берестейська унія, що мала об'єднати, лише посилила протистояння між ними. Незгодні з унією, а таких була більшість, висловили твердий намір усіма силами боротися з нею. За таких умов на перший план для широких мас українців і білорусів виходить боротьба за відродження вищої православної ієрархії в Україні й Білорусі.

Справа в тому, що невдовзі після проголошення Берестейської унії померли два православних єпископи: львівський — Гедеон Балабан та перемиський — Михайло Копистенський, а Єремія Тисаровський, якого вдалося затвердити на львівській кафедрі, залишився єдиним і тому не міг здійснювати висвячення нових єпископів згідно з церковними канонами. Для такого висвячення (хіротонії, рукоположення) необхідна участь принаймні двох-трьох єпископів. Цю боротьбу вели насамперед представники православного духовенства, які відкинули унію, православні братства, передусім Львівське (Успенське), Луцьке (Хрестовоздвиженське) та Київське

(Богоявленське), православна шляхта й особливо — Військо Запорозьке, яким керував тоді гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. У 1620–1621 рр. за сприяння Війська Запорозького православним вдалося відновити вищу православну ієрархію. Для цього було використано перебування в Україні єрусалимського патріарха Феофана, запрошеного Сагайдачним. Цей патріарх разом із двома іншими єпископами під захистом запорожців висвятив у Києво-Братському Богоявленському монастирі нового київського митрополита св. Йова Борецького та кількох єпископів. Тепер на порядку денному була вже боротьба за легалізацію відповідної ієрархії, а значить, і формальне визнання з боку короля й уряду Речі Посполитої існування в їхній державі відродженої православної ієрархії. Але панівні кола Речі Посполитої відверто вороже зустріли цей акт вільного волевиявлення українського суспільства, переважно православного, і під приводом звинувачень у державній зраді вчинили розправу з митрополитом св. Йовом Борецьким та його сподвижниками. Протистояння надзвичайно загострилося, справа навіть дійшла до кровопролиття.

Саме в цей скрутний для України і її Православної Церкви час на історичну арену виходить св. Петро Могила — представник славетного молдавського роду.

Слід коротко зупинитися на історичній долі його батьківщини. Споріднені православні Молдавське та Волоське князівства оформилися відносно пізно (у XIV ст.), вони традиційно підтримували міцні зв'язки з Руссю-Україною, особливо з Галичиною. Навіть за часів свого розквіту (XV ст.) ці князівства відігравали незначну роль в історії Європи, що не зашкодило, однак, Молдавії захопити українську Північну Буковину. За умов державної незалежності швидко розвивалося економічне, культурне й церковне життя відповідних князівств, перерване турецькою навалою. Незважаючи на героїчну боротьбу молдавського та волоського народів, особливо за часів правління молдавського господаря Стефана III Великого, Османська імперія вийшла на південні кордони Молдавії та Волощини, захопила причорноморські міста, насамперед Білгород (Білгород-Дністровський, Акерман), Кілію, а у 1475 р. остаточно завоювала Крим. Кримський хан, який володів переважною частиною території Криму та його околиць, був змушений ще раніше визнати себе васалом турецького султана і брати участь у походах проти сусідніх держав і народів. Чорне й Азовське моря стали внутрішніми морями Османської імперії. Ця імперія, що простягалася на гігантській території трьох континентів (Азії, Африки та Європи), завдала потужних ударів по

Молдавії та Волощині, які змушені були визнати себе її васальними державами. Тепер господарі мали сплачувати султанові данину, постачати йому свої війська в разі потреби. Будь-коли турецький султан міг скинути господаря й замінити його на іншого, слухнянішого. У середині XVI ст. до Північного Причорномор'я перекочували шість ногайських орд, одна з яких (Буджацька, вона ж Білгородська) осіла в безпосередньому сусідстві з Молдавією й організувала нищівні грабіжницькі напади на українські, молдавські, волоські та інші землі.

Стамбул зробив територію Молдавії плацдармом для розвитку турецької агресії проти Польсько-Литовської держави, насамперед проти Малої Польщі і її столиці Кракова, а також проти українських земель, які перебували під владою Корони Польської (передусім Галичини й Поділля). Тому природним було прагнення Польщі вибити турків з Молдавії й підтримати там антитурецькі сили. До того ж зміцнення позицій Речі Посполитої посилювало її вплив на Волощину, дозволило б вийти до берегів Чорного моря, як це було за часів великого князя Литовського Вітовта (панував у 1386–1430). Таким чином, було б вбито клин у турецькі володіння в Північному Причорномор'ї, послаблено турецький вплив на Балканах, тому Османська імперія запекло протидіяла політиці Речі

Посполитої в цьому регіоні. Боротьба двох держав за контроль над Молдавією поставила країну в особливо складне становище, тим паче, що в самій Молдавії панівна еліта була розділена за критерієм зовнішньополітичних орієнтирів. Нерідко суперництво двох імперій спричиняло громадянські війни.

Генеалогія, герб, іконографія

До впливових представників молдавської еліти, яка прагнула визволити свою батьківщину від османського панування, спираючись на Польсько-Литовську державу, належав рід Могил (Мовил). В українській мові слово «могила» має значення «місце поховання». По-іншому в молдавській, яка належить до групи романських мов. Дієслово «*move* — *movi*» в латинській мові має понад 20 (!) значень, у т. ч. таких, як «міркувати», «розкривати», «породжувати», «рухатися», «хитати», «грати», «орати», «збуджувати», «пропливати» і т. д. Генеалогічна легенда, типова для того часу, виводить Могил від легендарного давньоримського героя VI ст. до н. е. Гая Муція Сцеволи, який у ході етруссько-римської війни пробрався до табору етрусків, аби вбити їхнього царя Порсенну. Помилившись, він убив не самого царя, а тільки його писаря. Схоплений

ворогами, Гай Муцій Сцевола мужньо тримався. Доводячи, що він не боїться тортур, полонений засунув праву руку у полум'я і спалив її, не показуючи свого страждання. Вражений Порсенна визволив героя й уклав з римлянами мир. Через це Гая Муція назвали Сцеволою, тобто шульгою. Сумнівно, що ця легенда має під собою якісь дійсні підстави. Взагалі для тих часів було характерним прагнення упорядників генеалогічних дерев виводити свій рід або рід свого патрона від Юлія Цезаря, Октавіана Августа, Александра Македонського та його полководців і навіть від біблійних героїв. Суттєво, що сам св. Петро Могила вірив у цю генеалогічну легенду, і явно не без його згоди Софроній Почаський зі студентами Києво-Печерської школи навів її в панегірику «Євхаристіон» (1632), а згодом у передмові до своєї книги «Небо нове» (1665) цю легенду подав й Іоанікій Галятовський, вихованець і ректор Києво-Могилянського колегіуму, який у розповіді про Сцеволу посилався на твір «Хроніки всього світу» польського історика XVI ст. Марціна Бельського.

Молдавський генеалогічний переказ, зафіксований у літописі Йона Некулче, виглядає вірогідним: у ході битви з угорцями на березі р. Серет (1486) молдавський господар Стефан III Великий втратив коня. Один з його наближених, на

ймення Пуріче, віддав йому свого коня, ще й став на коліна, щоб, спершись на нього, малий на зріст господар швидше скочив у сідло і продовжив битву, яка стала переможною для молдаван. За це Стефан III винагородив Пуріче й назвав його Могилою на знак того, як з малого («пуріче» по-молдавськи означає «воша») він став великим, як могила (курган). Певною мірою це доводить і той факт, що в документах 1499 р. згадано чашника Могилу, який став хотинським пиркалабом, тобто намісником, а ще пізніше — постельничим. Додамо, що ця посада була дуже важливою, бо Хотин стояв на тодішньому кордоні з Польсько-Литовською державою і той, хто тримав його, не тільки контролював східну Молдавію, але й суттєво впливав на долю всієї держави.

Предком київського митрополита, його прапрадідом, був Козьма Могила, великий чашник Молдавської держави у 1490–1507 рр., потім — член господарської ради до 1513 р. Від його шлюбу з Мареною Худіче народився син Драгота, в якого, у свою чергу, було три сини: Іоанн (дід майбутнього київського митрополита), Вескал (Вашкан) та Гавриїл Могили. На початку XVI ст. були вже дві гілки роду Могил. Представником однієї був Гавриїл Могила, придворний господаря Богдана IV, хотинський пиркалаб у 1545–1549, великий ворник Молдавії в 1550–1552 рр.

Представник другої гілки — Іоанн Могила, котрий був у 1551, 1553–1563 рр. логофетом (канцлером) Молдавії і фактично керував державою за часів господаря Олександра, за якого віддав заміж свою сестру. Рідний брат Іоанна Вашкан був постельничим у 1553–1555 рр. і хотинським пиркалабом у 1558–1563 рр., але на схилі віку відійшов від світських справ і постригся у ченці, що вкотре засвідчує наявність у роду міцних православних традицій.

Іоанн Могила у другому шлюбі був одружений з Марією, дочкою волоського господаря у 1559–1568, 1574–1577, 1578–1579, 1582–1591 рр. Петра II. Саме останнього скинув з престолу знаменитий Іван Підкова зі своїми запорожцями у 1577 р. і саме йому, підтриманому турками, Підкова мусив поступитися вже наступного року. Від шлюбу Іоанна Могили з Марією було три сини. Два з них (Єремія та Симеон) стали господарями, а один (Георгій) — молдавським митрополитом у 1588–1591, 1595–1605 рр. Було також і дві дочки, Анна та Марія (вийшла заміж за магната Речі Посполитої Ісайю Гербурта). Четвертий, незаконний, син Стефан мав трьох синів, причому один з них (Мирон) був молдавським воєводою у 1627–1629 рр.

Єремія Могила (помер 10.07 (30.06) 1606 р.) обіймав важливі посади у Молдавській державі, був

і господарем (1595 — травень 1600, 1601 — червень 1606 рр.). Через некорисні для польської партії політичні процеси був змушений емігрувати з господарем Петром до Речі Посполитої і жив зі своєю родиною чотири роки в маєтності Устя під Снятином (після повторної еміграції у 1600 р. оселився в Кам'янці-Подільському), навіть отримав у 1593 р. польський індигенат (визнання королем і сеймом його шляхетства, яке прирівнювалося до польського), тобто ставав формально і громадянином Речі Посполитої, здружився з коронним канцлером та гетьманом Яном Замойським. Єремія від шлюбу з Ельжбетою Лозинською мав трьох синів (Богдана, Олександра та Костянтина) і чотирьох дочок (Ірину (Раїну, Регіну, Цнеайну), Анну, Катерину, Марію). Костянтин і Олександр Могили були молдавськими господарями у червні 1606 — січні 1612 та 1615–1616 рр. відповідно. Олександр, утративши престол, втік до Туреччини і під тиском турків став мусульманином. Його брат Богдан теж пішов цим шляхом, прийнявши іслам у 1616 р., що дозволило йому стати високопоставленим пашею. До речі, гетьман України Богдан Хмельницький, який особливу увагу у своїх зовнішньополітичних планах приділяв Молдавії, хотів посадити змусульманеного представника роду Морил (Богдана або його сина Олександра) на

молдавський престол задля того, аби він повернувся в лоно Православної Церкви. Ще одна цікава деталь. Мати Роксанди — дочки молдавського господаря Василя Лупула і дружини Тимоша Хмельницького — доводилася ріднею Могилам, отже, внуки Богдана Хмельницького від Тимоша та Роксанди були одночасно й родичами Петра Могили. Старша сестра Роксанди — Марія «Волошанка» — стала другою дружиною князя Януша Радзивілла (1612–1655), підкоморія Великого князівства Литовського, майбутнього великого гетьмана Литовського (перша його дружина, вже покійна, Катерина Потоцька, теж доводилася ріднею Могилам). Мабуть, з огляду на це Януша Радзивілла вінчав з Марією Лупул («Волошанкою», «Могилянкою», як її звали тогочасні генеалоги) 5 лютого 1645 р. в Яссах — столиці Молдавії — сам св. Петро Могила вже як київський митрополит.

Дочка Єремії Катерина вийшла заміж за князя Самійла Корецького (1586–1622), найвідомішого представника цього видатного українського роду. (Родове гніздо Корецьких — м. Корець на Волині.) Князь Самійло уславився походами на Молдавію, чудесним визволенням з турецького полону завдяки грецьким православним ченцям. Після цього він став католиком і знову потрапив до турецького полону, де й був страчений у 1622 р. Від шлюбу

Самійла Корецького з Катериною народилася дочка Анна (1618–1636), яка вийшла заміж за Анджея Лещинського, але передчасно померла.

Анна (двоюрідна сестра Петра Могили) тричі виходила заміж, і всі три її чоловіки були представниками великих польських шляхетських родів, але вона залишалася православною протягом усього життя і навіть була з 1630 р. членом Львівського православного братства. Її останнім чоловіком був Станіслав «Ревера» Потоцький (помер 1667 р.), польний гетьман коронний (1652–1654) та великий гетьман коронний (1654–1667), один з найзапекліших супротивників українських повстанців Богдана Хмельницького у 1648–1658 рр. Саме «Анні Могилянці Потоцкой» присвятив книгу «Небо нове» (Львів, 1665) згадуваний вище Іоанікій Галятовський, котрий називає низку пов'язаних з Могилами великих родів, серед яких князі Радзивілли, Вишневецькі, Корецькі, Потоцькі, Мишковські, Прерембські, Карнковські, Казановські, Станіславські, Фірлеї та Служки.

Марія вийшла заміж за кам'янецького й летичівського старосту, брацлавського воєводу, врешті, писаря польного коронного (у 1617–1628 рр.) Стефана Потоцького, який помер 5.03.1631 р. Нещодавно було знайдено документи, які засвідчують, що Анна та Марія Могили мали деякі

володіння в Україні, зокрема с. Устя. У 1623 р. Софія Лянцкоронська подарувала С. Потоцькому та його дружині «Марії з Могил» добра Чорштин, Угрин і Устя, м. Бучач з селами Сороки, Бичківці, Білий Потік, містечко й с. Біла. У світлі цих документів стає зрозуміло, чому Марія заснувала православну Свято-Микільську церкву саме в Бучачі. Вдруге жінка вийшла заміж за Миколая Фірлея, белзького воєводу. Від першого її шлюбу народилася дочка Катерина, яка вийшла заміж за одного з князів Радзивіллів, від другого — Анна, що вийшла заміж за магната Казановського. Внучка Катерини — Марія-Кароліна — була одружена у першому шлюбі з Людвігом Бранденбурзьким, а у другому — з Карлом Пфальц-Ной-бурзьким. Отже, австрійські імператори Франц-Йосиф I і Франц-Йосиф II, королі Баварії, Саксонії, Бельгії та Греції були нащадками роду Могил. Дочка Анни Казановської — Марія — вийшла заміж за Станіслава Яблоновського, гетьмана польного коронного (1676–1682), гетьмана великого коронного Речі Посполитої (1682–1709). Від цього шлюбу народилася дочка Анна, яка вийшла заміж за магната Рафала Лещинського. Їхній син Станіслав Лещинський був королем Речі Посполитої у 1709–1733 рр., а їхня внучка — французькою королевою, дружиною Людовика XV і матір'ю Людовика XVI. Старша дочка Єремії —

Раїна (1589–1619) у 1603 р. вийшла заміж за українського православного князя, овруцького старосту у 1603–1615 рр. Михайла Михайловича Корибута-Вишневецького. Вона відома завдяки благодійницькій діяльності, особливо щодо православних монастирів. Так, за її підтримки були збудовані Густинський Свято-Троїцький монастир під Прилуками, Мгарський монастир під Лубнами, Ладинський монастир, вона була ктиторкою знаменитого Манявського скиту та низки інших. Раїна мала двох дітей: дочку Анну-Констанцію (між 1604–1615 — до 1641 р.) та сина Єремію (Ярему) Вишневецького (1612–1651). Анна-Констанція вирізнялася вродою. Тривалий час вона жила у Вишневці, а 1635 р. переїхала до Варшави, де нею серйозно зацікавився король Владислав IV. Але сейм не дав згоди на цей шлюб, і Анна вийшла заміж у Львові за люблінського старосту Збігнева Фірлея (1638). Її брат Ярема, на жаль, зрадив ідеалам батьків і не тільки перейшов у католицизм та спольщився, але й став запеклим ворогом повсталого українського народу, вогнем і мечем придушуючи його повстання за волю й незалежність. Єдиний син Єремії (від шлюбу з княгинею Гризельдою-Констанцією Замойською) Михайло Вишневецький був королем Речі Посполитої у 1669–1673 рр., помер бездітним. Припущення одного сучасного українського

історика про те, що з господарським родом Могил пов'язаний гетьман Правобережної України у 80-х роках XVII ст. Андрій Могила, не підтверджується.

Батько майбутнього святого митрополита — Симеон Могила — обіймав низку важливих посад у Молдавській державі, але правителем став уже на схилі віку, коли помер його брат Єремія, який не мав повнолітніх синів. Спочатку Симеон панував у Волощині (кінець 1600 — вересень 1602 р.), потім до самої смерті був молдавським господарем (червень 1606 — 2.10.1607 р.), причому дотримувався орієнтації на Річ Посполиту і тому часто діяв спільно з великим гетьманом коронним та канцлером коронним Яном Замойським. За заслуги перед Річчю Посполитою Симеонові надали індигенат (за одними джерелами, це сталося у 80-х рр. XVI ст., за іншими — у 1596 р.). Після смерті Яна Замойського (1605) становище Могил погіршилося. Внаслідок змови, до якої була нібито причетна і дружина його брата Єремії, Симеона отруїли. Знаменитий молдавський літописець Мирон Костин твердив, що цей господар «помер, будучи отруєним своєю швагровою, дружиною воєводи Єремії, яка прагнула прискіпити панування своїх синів». Про це посередньо свідчать тривалі міжусобні війни, які вибухнули через претензії на престол між двоюрідними братами Михайлом (сином Симеона) та Костянтином (сином

Єремії) Могилами. На жаль, конфлікт між двома гілками одного роду тривав і надалі, хоч і не так гостро.

Про матір святого — Маргіт (Маргариту-Меланію) — маємо тільки лаконічні та суперечливі джерельні свідчення. За даними, що їх наводить анонімний панегірик Катерині Корецькій «Могилянці» — сестрі св. Петра Могили, Маргіт була угорською княгинею, згідно з іншими джерелами — дочкою молдавського логофета Гавриляшка. По смерті чоловіка вона переїхала з дітьми до Речі Посполитої. У російській, так само як і в польській, літературі звичайно говорять про переїзд удови до Польщі, але свідомо чи несвідомо замовчують той факт, що Могили прибули не в етнічну Польщу, а на «Русь», на західноукраїнські землі, конкретніше — на Львівщину, можливо, й у сам Львів. Удова Симеона Могили ненадовго пережила чоловіка, хоча, за деякими іншими даними, вона померла у 1622 р. Від шлюбу Симеона з Маргаритою-Меланією народилося шестеро синів: Михайло, господар Молдови у 1607 р., Гавриїл, господар Волощини у 1617–1620 рр., Мойсей, господар Молдови у 1630–1631, 1633–1634 рр., Павло (помер малолітнім у 1607 р.), Іоанн та Петро — майбутній митрополит, який був третім із синів господаря. Були у св. Петра Могили ще сестри: Роксанда (померла у 1607 р.), Феодосія (померла